

lelkes harcosa a magyar iparművészet érdekeinek. Ezért az iparművészeti társulatnak minden egyes tagja, az egyesület összesége, a mai rendkívüli közgyűlésen is mély megindulással ad kifejezést ama bánatának, mely a társulatot Czigler Győző elhalálozása által érte és elhatározza, hogy emléke a mai közgyűlés jegyzőkönyvében megörökíttessék, hogy például szolgáljon az utókor-nak, miként kell nemes, hazafias törekvéseinket támogatni, és hogy a csüggedők bátorságot szerezzenek a további küzdelmekre s munkásságra, amelyet immár virulásnak indult társulatunk minden igaz hazafitól méltán megkövetelhet.

A világ nagy építőmesterének áldása kísérje Czigler Győző emlékét!

A magyarok istenének segédeme legyen velünk!

KÜLONFÉLÉK.

ISZTELT OLVASÓINKHOZ.
A Magyar Iparművészet jelen számát szokatlan bő terjedelemben adhattuk ki. Ezt annak köszönjük, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltósága külön segílyt engedélyezett arra a célra, hogy a Divald Kornélnak, a hazai iparművészet szempontjából annyira érdekes tanulmányát s az ahhoz tartozó becses illusztratív anyagot egyszerre, egy füzet keretében közzéadhassuk. Ezért e helyen, — azt, hiszszük szólhatunk t. olvasóink nevében is, — hálánkat fejezzük ki ő nagyméltóságának hathatós támogatásáért.

A szerkesztőség.

AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA JUBILÁRIS KIÁLLÍTÁSA.
Mindjobban kialakulnak az arányai annak a nagyszabású kiállításnak, amelyet az iparművészeti iskola, fennállásának 25-dik évfordulója alkalmából, f. évi október havában az iparművészeti múzeum földszinti helyiségeiben rendez. A helyiségek átengedését a múzeum igazgatósága már készségesen biztosította s a tanári kar nagy lelkesedéssel dolgozik

az iskola mai színvonalát illusztráló kiállítási anyag szervezésén és rendezésén. A kiállításban csak nem régen szervezett *esti tanfolyam* is képviselve lesz.

A kiállításnak egyik legérdekesebb része az iskola *volt* tanulóinak kiállítása lesz, amelyben résztvesznek az iskolának majdnem összes volt tanítványai, akik a művészetben vagy műiparban számottevőbb munkálkodást fejtettek ki. Számos jeles művészszel és művészi iparossal fogunk ott találkozni, akik manapság szakmaiknak előkelő képviselői és akik első tanulmányaikat az iparművészeti iskolában tették. Sőt egyes mesterek és gyárak is a legnagyobb készséggel megengedték, hogy alkalmazottaik a kiállításban résztvehessenek. Így pl. a Zsolnay-gyárak vezetősége az ott működő és az iparművészeti iskolában tanult művészeknek egy kollektív csoportban való részvételét nagy áldozatkészséggel biztosította.

Az egy heti időtartamra tervezett kiállítás október hó közepén nyílik meg.

LIÉGI KIÁLLÍTÁSON, amely április hó 27-dikén nyílik meg, a magyar művészi iparosoknak egy csoportjais részt vesz. E csoportelőkészítő tanácskozásainak vezetésére Sztéryny József miniszteri tanácsost kérte fel. Az anyag összegyűjtésében Saxlehner Andor belga főkonzul és Koperly Döme, a M. Kereskedelmi R.T. cégvezetője fáradozott. A rendezés munkáját Faragó Ödön tanár vezeti.

ÉREM- ÉS PLAKETT-GYŰJTEMÉNY az Iparművészeti Múzeumban. Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum becses érem- és plakett-gyűjteményét Steiner Ferenc gyáros újabban ismét 52 művészi értékű darabbal gyarapította. 96 darabból álló gyönyörű gyűjteményét letétkép már régebben átadta a múzeumnak, most ez újabb letéttel kiegészítette a korábbi sorozatot. A legjelesebb művészek egy vagy több darabbal vannak képviselve. A franciák közül Baudichon, Borrél, Bottée, Coudray, Dupuis, Langrage, Patey, Rivet, Roty, Saliers, Yensesse, a németek közül: Marschall, Pawlik, Schaefer, Scharff, Tautenheyn, a magyarok közül Telcs Ede ilyenmü műveiből áll a gyűjtemény, közülök nem egy valódi remekmű. Ez érmek és plakettek az Iparművészeti Múzeum első emeleti saroktermében láthatók.

KÜLÖNFÉLÉK

KERESKEDELEMÜGYI M. kir. miniszter iparművészeti érme végre elkészült. Az érme mintáját Beck Ö. Fülöp készítette, sokszorosítását a körmöcbányai m. kir. pénzverő intézet fogja végezni. A kitüntetett kiállító nevét esetről-esetre vésik majd az érme hátsó lapjára. Az érmet eddig a következő műiparosoknak ítélték oda: 1901-ben Forreider és Schiller, Tarján Oszkár, Torontáli szőnyeggyár, Rainer Károly (Szeged), első magyar üveggyár r. társ.; 1902-ben Mócsay József, Hibján Samu, F. Fischer Jenő, Koválszky Sárolda (Német-Elemér); 1903-ban Fischhof Jenő, Jancsurák Gusztáv, Simay Lajos; 1904-ben Fekete Bertalan (Miskolc), Bányay Viktor, Máramarosi szövő- és hímző-tanfolyam és Haraszi József.

a mű alkotója — ki erre leginkább hivatott, — egy nagyobb monografiában mind e műveket méltóképpen, részletesen ismertetni fogja. A Duna jobb partjáról szemlélve a várat, a hatalmas kupola ötlik szemünkbe. Ez alatt van a Habsburg-terem, melynek boltozatos mennyezetét a freskófestés nagymesterének, Lotz Károlynak a Habsburg-ház dicsőítését ábrázoló, legutolsó nagy műve ékesíti. A szomszédos kisebb terem ajtóit fölött Karlovszky zenélő múzsái díszlenek. A nagy táncteremmel kapcsolatos buffet-terem mennyezetén Feszty Árpád Argirus királyfi és Tündér Ilona regéjét festette meg. Az egyik gyülekező teremben Munkácsy kolpachi tájképét, az udvar gyülekező termében Magyar-Mannheimer Gusztáv néhány képét és

A KERESKEDELEMÜGYI M. K. MINISZTER
IPARMŰVÉSZETI ÉRME.

TERVEZTE ÉS MINTÁZTA
BECK Ö. FÜLÖP.

ÉPEK ÉS SZOBROK A KIRÁLYI PALOTÁBAN. A nemrég megtartott világítási próba alkalmával a meghívottak nagy meglepetéssel tapasztalhatták, hogy a művészi architektúra hatását magyar művészek legjelesebb alkotásai méltóképpen fokozzák, illetőleg teljessé teszik. Évenként a műcsarnok kiállításain vásárolt képeken kívül, melyeket a várpalota különböző terméiben helyeznek el, az új termekben Hauszmann tanár nagyobbzasabású dekoratív képeknek is biztosított helyet. Szobrászati alkotások a lépcsőházakban, előcsarnokokban, a kertben és a homlokzaton kaptak helyet. Ez alkalommal megelégszünk a képek és szobrok egyszerű felsorolásával, reméljük azonban, hogy

egy közeli négyzetes teremben Spányi Béla Vajda-Hunyad, Visegrád és Buda várát ábrázoló képeit helyezték el. A krisztinavárosi épületrész főhercegi ebédlőjét Ujvári Ignác „Szarvasbögés“ című képe díszíti. A román stílusú Szent István terem faburkolatába Roskovics Ignác festményei nyomán készült Zsolnay-féle majolika-képeket illesztették, az egyik nagy szalon mennyezetére Vajda Zsigmond festette a drámai, egyházi, lyrai és népies zenét jelképező freskóit, a Hunyadi-terem részére pedig Benczur Gyula festi a Mátyás király életéből vett jeleneteket. A krisztinavárosi szárny fölépcsőjének és a régi épületrész audiencia-lépcsőjének földszét Deák-Ebner művészi freskói. A kápolna

főoltárára Roskovics, a mellékoltárookra pedig Hegedüs László és Tury Gyula festett olajfestésű képet. A homlokzat és külső szobor díszeit Damkó, Donáth, Fadrusz, Füredi, Holló, Horvay, Jankovits, Köllő, Ligeti, Mayer, Mátrai, Róna, Sennyei, Stróbl, Vasadi és ifj. Vastagh György alkották meg. A Habsburg-terem számára Sennyei készít mellszobrokat. A nyugati szárnyépület lépcsőcsarnokában a Fadrusz által mintázott atlantok, Radnai márvány amorettjei és Jankovits libatolvaja képviselik a szobrászművészetet. Két előcsarnokban Deák és Andrassy bronzszobrát állították fel. E szobrokat Zala György mintázta. Cs.

Q ST.-LOUISI VILÁGKIÁLLÍTÁS magyar csoportjaiban eladatlanul maradt tárgyaknak hazaszállítása, az amerikai körülményes vámkezelés miatt sokáig késett úgy, hogy az első szállítmány csak április hó 13-án érkezhetett a Cunard Line Ultonia gőzösén Fiumébe. A második szállítmány, melyet a Slavonia hajó hoz, valószínűleg április 26-án érkezik meg, az utolsó szállítmány pedig, mely két megrakott bútor-kocsiból áll, s amely magában foglalja a képzőművészeti csoport egész anyagát és az iparművészeti csoport értékesebb és kényesebb tárgyait, csak április hó 11-én indulhatott el Newyorkból s ennél fogva előreláthatóan május hó elején érkezik vissza. E szállítmányt a Pannonia nevű gőzös hozza.

Q Z IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM ismeretterjesztő előadásai során Gróh István, az iparművészeti iskola tanára, „Középkori falfestészetünk” cím alatt három előadást tartott. Körülbelül 160 darabból álló falképmásolatot állított ki már az első előadást megelőző héten, melyeket a Műemlékek Országos Bizottságának megbízásából készített hazánk középkori műemlékein található falfestményekről.

E művek is igazolják, hogy a fáradhatatlan kutatókedv egyre újabb adalékokkal gyarapítja sokáig oly szegénynek hitt művészetünk történetét. Nem pusztá nevek váltak ismertekké, melyek művei elkallódtak, vagy idegen kézre kerültek, hanem értékes és a maguk korára jellemző alkotások. A román, gót és korai renesszánsz idejéből való falfestményeket talált meg és sikerült neki sokszor a többszörös mérszrétegtől is megszabadítania, melyekről részint akva-

rellben, részint temperával művészi, néha az eredetihez csalódásig hasonló másolatokat készített. Kutatásainak módját, a falfestmények eredetét és viszontagságait ismertette a képek bemutatásával kapcsolatban.

Gróh tanár január 7-én tartott első előadásának vázlatát a következő: A legnagyobbbrészt kicsiny falusi templomokban talált képek betöltik a szentély, sőt sokszor a templomhajó egész falfelületét. Céljuk nem csupán a dekorálás, hanem első sorban a tanítás. Az egyház ily módon mutatta be leghatásosabban az olvasni nem tudók számára a megváltás művének jeleneteit, az evangélistákat, egyházatyákat és apostolokat, végre az utolsó ítéletet. Kedvenc képtárgya középkori mestereinknek a cserhalmi ütközet is szent Lászlóval. Hogy mennyire tisztelték ezt a szentet, mutatja az, hogy vitézi cselekedeteit megfestve megtaláljuk a Mura mellékén (Turnissán) csak úgy, mint északon, Nyitra-Porubán; leggyakrabban azonban a székelyek festették meg nemzeti szentjüket. Legbecsesebb része annak a körülbelül 160 darabból álló falképmásolatnak a szepeshelyi templom Róbert királyt ábrázoló falképe, mely egyetlen igazi történelmi falképünk. A román stíl kezdetleges fölfogása, naiv technikája ellenére erős komponáló képesség látszik az alakok elhelyezésén. A király ezen térden állva fogadja a koronát a szent Szűz kezéből, körülötte térdelnek Tamás, esztergomi érsek, Semsei Frank szepesi várnagy, a ma is virágzó Semsey-család egyik őse, Henrik szepesi prépost, a kép festetője, mind a király legbuzgóbb hívei. A kép 1317-ben készült a rozgonyi csata emlékére, mely végkép megerősítette az ifjú király trónját. A szepesi templomban levő eme festményt a múlt század hatvanas éveiben találták meg.

Gróh István a január 14-én tartott második előadásán áttért középkori falképeink ama csoportjának jellemzésére, amely a román művészi korszakból maradt reánk, s mely a fölfogás kötöttségével, a stílus szigorúságával lényegesen különbözik a csucsiveskori képeken megnyilatkozó lágy, érzelmes, szinte édeskés művészi fölfogástól. Románkori falképünk, fájdalom, kevés van, ami van, az is e kor végéről való. Deákmonostoron, Veszprémben csak töredékek maradtak. Többet őriztek meg a jáki, ócsai és szepeshelyi templomok, és van remény arra is, hogy a tótlaki templomban még több

KÜLÖNFÉLÉK

románkori falkép rejtőzik, egy már kifejlett csúcsiveskori falképsorozat alatt. A kései román és a korai gót stílus elegyedését mutatja a nyitra-porubai katolikus templom néhány gyönyörű freskója, a tizennegyedik század közepéről. Gróh január 21-én, befejező előadásában kizárólag a középkor végső feléből eredő falképekkel foglalkozott. Gecelfalva és Ochtina templomait 1400 táján egy mester festette ki, vagy egyazon mester iskolájának tanítványai. A veleméri és mártonhelyi (Vasmegye) templomok gyönyörű freskói Aquila Jánostól valók, ő az egyetlen, akinek nevét a középkori magyar festőművészek közül ismerjük. Kora és a későbbi reneszánsz szokása szerint egyik képén ő magát ábrázolja, magyar ruhában, kardosan, címerével. Ugyancsak Vasmegyében találták a tótlaki templomban azt a kupolaképet, mely hatalmas koncepciójával, az optikai csalódás mesteri elérésével éppoly tökéletes, mint az arcok egyéni kidolgozásával, merész és biztos körvonalaival; korát messze meghaladja ez a kép és nagy kár, hogy az idő széleit megrongálta, mert ha ép állapotban marad, a tizennegyedik századnak hozzá fogható festői emléke világszerte kevés van. Majd ismertette azt a jelentékeny stílusbeli változást, amely a képrészben 1350 táján bekövetkezett. A csúcsiveskorban lemond a festészet a román stílus monumentális szigorúságáról; a nyugaton e helyett érzelmesség, pátosz, lendület hatja át e kor alkotásait. A kisebb embereket jellemző, szívükhöz közelebb álló érzelmek: töredelem, alázatoság, szenvedés, foglalkoztatják templomfestő mestereinket. Illusztrálta ezt a felolvasó a leleszi apátság kápolnájának bemutatott képeivel, melyeket a módos premontréi-rend bizonyára kora elsőrendű mestereivel készíttetett, továbbá a veleméri és mártonhelyi képekkel. Végül Gróh az okokkal foglalkozott, amelyek középkori magyar falfestészetünk hanyatlását idézték elő. Elsősorban azt tartja a hanyatlás okának, hogy a képrész súlypontja a középkor végén a táblafestésre helyeződik át.

Pekár Gyulának január 28-ára hirdetett „Bizanci emlékek a magyar művészetben“ című előadása elmaradt. E helyett Csányi Károly, a múzeum őre tartott előadást ezen a címen: „A legyező multja, különös tekintettel Kelet-Ázsiára.“ Ez volt az idej sorozatban az utolsó ismeretterjesztő előadás. Csányi Károly az Ipar-

művészeti és Néprajzi Múzeumok gazdag gyűjteményéből körülbelül száz, szebbnél-szebb legyezőt mutatott be.

Előadásának tartalma röviden ez: A legyezőt a szükség hozta létre. Oly népeknél is megtaláljuk, melyek a műveltség igen alacsony fokán állanak. Míg Európában a divat mindenütt egységes legyezőformát állapít meg, addig Afrika és Dél-Amerika benszült népeinél a legváltozatosabb alakok használatosak. Nyeles, fonásból való, lemezes legyezők ezek, háromszög, négyzet, trapez, csillag, zászló, kör, elipszis, lapát, palmetta, szív, levél, nyílhegy alakkal. India a legyező klasszikus hazája. Az évszázadok folyamán selyem, pávatoll és egyéb legyező fölváltva volt használatban. A buddhizmus elterjedése következtében az egyházi szertartásnál is elfoglalja megillető helyét. Japánban a hosszú- és rövidnyelű lemezes legyező mellett a hetedik században az összecsukható, küllős, félkörös, nálunk is általánosan használt alak lép föl. A küllők anyaga elefántcsont, gyöngyház, lakk és szantálfa, fölületük faragott és áttört díszítésű. A legyezőlapot lehelletfinomságú akvarellképek díszítik. A mindennapi életben azonban nagyon közönséges legyezőt használnak, a nők színeset, a férfiak fehérét. De nemcsak Ázsiában, hanem a fáraók országában is minden időben közkedveltségnek örvendett a legyező. Az arab költők méltónak tartották arra, hogy megénekeljék. Náluk különösen a zászlóalakú legyező volt elterjedve. Az ó-kori Görögország és a hatalmas Róma szépei is ismerték és kedvelték. Szerelmükben csalódott leánykák pávatollas legyezőiket ajánlották föl Afroditének. Rómában a flabelumot — így nevezték a hosszúnyelű legyezőt — rabszolga vitte az elegáns nő után. A pompaszeretet növekedésével a legyező egyre drágább anyagból készült. A római birodalom bukása után a legyezőkkel űzött pompa csökken. A reneszánsz idejében a legyező ismét elfoglalja méltó helyét a szép nő oldalán. Színes, csillogó eszköz lesz belőle. Eközben a Japánországban született összecsukható legyező portugál hajósok révén eljut Európába és a tizennyolcadik században közkedveltté válik. Ez az idő a legyező aranykora. Nagynevű művészek díszítik felületét. Igazi remekműveket hoztak létre, melyeknek örök életet biztosítana a bennük rejlő művészet, ha az anyag mulandósága elbirná az örökéletet. Az empire-művészetben már nem volt

PÁLYÁZATI ÜGYEK

annyi alkotó erő, annyi frissesség, mint a tizenharmadik század művészetében és így a legyező is lassankint visszasülyedt a köznapiságba. Cs.

ELYREIGAZÍTÁS. Folyóiratunk legutóbbi számában két képnek aláírása téves. A 19. oldalon ábrázolt könyvtábla ugyanis nem Fuchs Margittól, hanem Gondos Emmától való, a 37. oldalon ábrázolt faragott ékszerládát pedig nem Horti Pál tervezte, hanem maga a készítő: Schmidt Miklós.

PÁLYÁZATI ÜGYEK.*

ÓRASZEKRÉNY-PÁLYÁZAT eredménye, a pályázatnak második ízben történt kihirdetése alkalmával, igen kielégítőnek mondható. Beérkezett 69 tervezőtől 94 pályamű, amelyek fölött április hó 3-án ítélte a m. iparművészeti társulat állandó bíráló-bizottsága. Az ülésen mint meghívott szakférfi jelen volt Palasovszky Ödön, az állami órásipari szakiskola művezetője és az Orsz. Iparegyesület órásipari szakosztályának kiküldötte. Az első 300 díjat a bíráló-bizottság Menyhért Miklós Hullám jeligés pályaművének, a második 200 koronás díjat pedig Veszely Vilmos álló babát ábrázoló jellel pályázó művének ítélte oda. A társulat elnöksége átiratban fölhívta az órásipartestületet, hogy a pályázat egyéb jeles műveinek egy részét vásárolja meg s adja ki azokat az óraszekrény-készítőknek megvalósítás végett. Itt megjegyezzük, hogy a *Talán* jeligés mű április hó 5-én, tehát a pályázat eldöntése után érkezett a társulathoz s ennél fogva figyelembe nem jöhetett.

BOROSZLÓI HÍD oszlop és nyílás megoldásának művészi tervére hirdet pályázatot az odavaló városi tanács. Konstruktív részletekben nem kell elmerülni, csakis dekoratív értelemben kell az Oderát áthidaló

* Az összes e rovatban közölt pályázatokról bővebb felvilágosítást nyerhetni az o. m. iparművészeti múzeum és iskola könyvtárában.

művet megtervezni. Díjak: 2000, 1500, 1000 és 500 márka. A bíráló bizottság 6 szakemberből áll, akik a polgármester elnöklésével döntenek a pályamunkák fölött.

KÉPZŐMŰVÉSZETI PÁLYÁZAT. A gróf Andrássy Dénes és neje: Franciska grófnő által a magyar állam ezeréves fennállása alkalmából művészeti ösztöndíjakra tett alapítvány kamataiból alakított, s jelenleg két 4200—4200 koronát képező festőművészeti ösztöndíjra a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács ezennel pályázatot hirdet az alapító szándékainak megfelelő következő feltételek mellett: Pályázhatnak a művészeti iskolai képzésen már túllevő oly festőművészek és pedig csak férfiak, kik magyar állampolgárok, s főleg az állat- és illetőleg a tájfestésben kívánják sikereikkel igazolt művészi képességüket tökéletesíteni.

A folyamodók kérvényében okmányokkal igazolandó:

- a) a folyamodó életkora;
 - b) magyar honossága;
 - c) iskolai előképzettsége;
 - d) a művészetben való haladottsága,
- mire nézve mutatványművek (befejezett festménytanulmányok, rajzok színvázlatok) oly számban mellékelendők, hogy tudásáról és tehetségéről teljes tájékozást nyujthassanak. Hivatkozzék ezeken túl a pályázó kiállított műveire és kiüntetéseire is. A folyamodónak írásban kell kötelezettséget vállalnia arra nézve, hogy amennyiben az ösztöndíjat elnyerné, tanulmányait, és pedig a jelzett irányban, Münchenben vagy Düsseldorfban fogja folytatni. Másutt, Páris kivételével szintén felhasználhatja ugyan továbbképzése céljaira az ösztöndíjat, de ez csak kellőképpen megokolt esetekben a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács hozzájárulása alapján történhetik. Az ösztöndíj csak egy évre szól s második, esetleg harmadik évre egy és ugyanaz a művész csak oly esetben nyerheti el, ha tanulmányainak a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács előtt igazolt eredménye őt érdemessé teszi rá.

A sajátkezűleg írott folyamodványok a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz intézve a Magyar Országos Képzőművészeti Tanácsnál (V. Bátoriu. 12. sz. a vallás- és közoktatásügyi miniszterium művészeti osztályában) 1905. évi május 31-dikéig nyujtandók be. A mutatványművek pedig ugyanazon határidőig a